

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMŮ INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

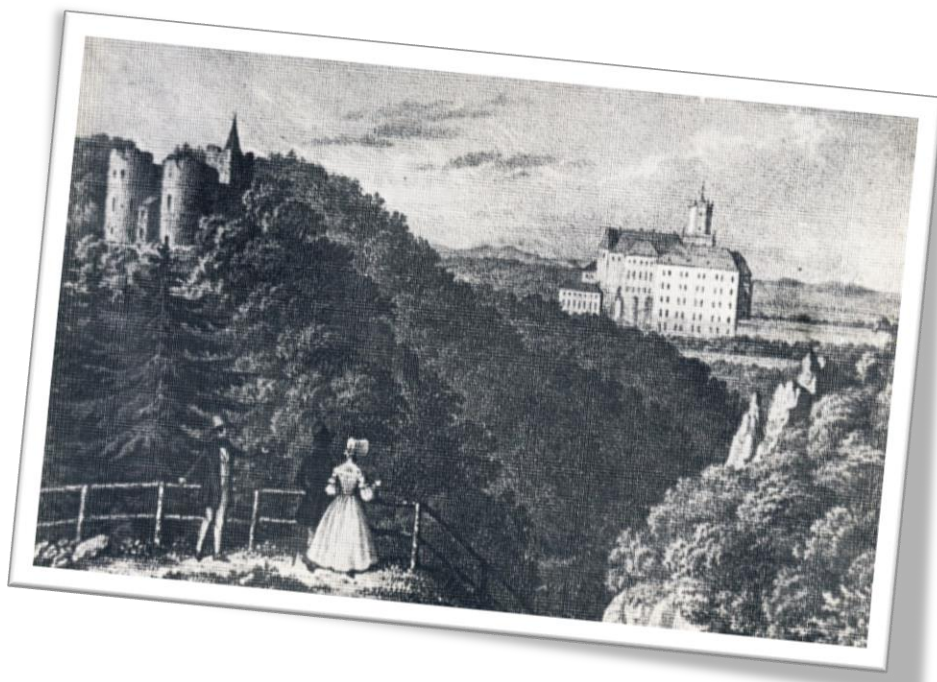

Palmový dům ve Wałbrzychu

KRAJINNÉ PROSTŘEDÍ HRADU KŠIAŻ – ZAHRADY, PARK, PARKOVÉ BUDOVY A PALMOVÝ DŮM

Umístění hradu Książ ze 13. století na skalnatém ostrohu nad říční roklí je jedinečné. Příroda, působení majitelů hradu a čas zde vytvořily nezapomenutelnou krajinu. I přes různé změny architektonického tvaru je hrad Książ příkladem architektonického objektu, který dokonale harmonizuje s okolní přírodou a krajinou. Úchvatné je nejen jeho umístění, ale také jedinečná rozmanitost krajiny a související bohatství fauny a flóry.

První známé kartografické archivy prostředí Książe pocházejí z první poloviny 17. století, kdy tehdejší majitel hradu, Christoph von Hochberg, který chtěl zámek zkrášlit, začal v komplexu zakládat zahrady. K významným změnám došlo v Książi po třicetileté válce, kdy se hrad začal měnit z obranné pevnosti na rodinné sídlo. Další majitel Książe, Hans Heinrich I., získal císařské povolení k částečné likvidaci obranných zdí. Na jižní straně v místě zbořených zdí tak vznikly první renesanční zahrady a z východní strany byly odděleny tzv. zeleninové zahrady. Hradní terasy založené na přelomu století a později zbudované kolem celého hradu zdůraznily

Panoráma hradu Książ a zřícenina starého Książe z vyhlídky

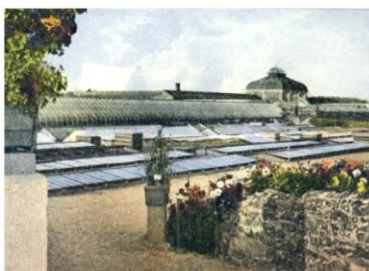
jeho monumentální strukturu a umožnily perspektivně obejmout celé okolí parku.

Zámecké terasy - 20. léta XX. století

Vznik současného parkového komplexu souvisí s nejvýznamnější barokní přestavbou hradu v 18. století v době Konrada Ernsta Maxmiliána. Tehdy byly vytvořeny historické parkové uličky, prvky parkové architektury, dvůr a vstupní nádvoří. Zámek se změnil na barokní palác a získal si pozici jednoho z nejkrásnějších dolnoslezských sídel. Jedním z hlavních prvků hradní architektury bylo tzv. letní sídlo postavené v roce 1734 na Topolové hoře, které představovalo ústřední bod zahrady, ke které vedly radiálně vytyčené lipové třídy. Letní pavilon na konci 19. století změnil svou funkci a byl přestavěn na hrobovou kapli posledních majitelů hradu – rodiny Hochbergů, kteří vládli hradu po více než čtyři století.

Budovy Palmového domu – předválečná pohlednice

Na přelomu 18. a 19. století byl v parku postaven další objekt, důležitý z hlediska své hodnoty pro okolní krajinu, tzv. „Starý hrad“ – jedná se o umělé romantické zříceniny stylizované jako gotická obranná budova. Během tohoto období bylo celé údolí řeky Pełcznica uspořádáno jako romantická pěší cesta s drobnou parkovou architekturou. Tehdy byly postaveny četné mosty, turistické trasy a vyhlídky, odkud bylo možné z různých stran obdivovat krásy parku a hradu. Tato místa byla velkou turistickou atrakcí a rádi je navštěvovali hosté hradu, turisté či pacienti z nedalekého lázeňského městečka Szczawno Zdrój.

K nejzajímavějšímu rozšíření parku došlo v nejlepší období v historii Książa, tj. na přelomu 19. a 20. století. Bezprostřední okolí hradu bylo upraveno podle nových trendů zahradního umění. Byly vytvořeny tarasovité zahrady v italském a francouzském stylu, bohatě zdobené sochařskými prvky a zpestřené fontánami. Za vlády Hanse Heinricha XI. patřili Hochbergové k nejbohatším rodinám v Evropě. Během tohoto období byly na hradě uskutečněny velké investice a na začátku 20. století, již v době majitele Hanse Heinricha XV., začala

druhá velká přestavba hradu. V této době vzniklo eklektické severní a západní křídlo včetně dvou věží, čímž se změnilo uspořádání zámeckých teras. Na místě oranžerie a zahrad z 18. a 19. století byly vytvořeny čtyři úrovně kamenných teras a na západním křídle vznikla další terasa. V tomto období byl také rozšířen komplex jízďáren a amfiteátr – tj. kamenná budova v podobě otevřeného jeviště. V další části parku poblíž Lubiechowa, v bývalém vápencovém výkopu, byla zřízena čajovna, zvaná jezírkem Daisy, a západně od hradu vzniklo letní sídlo ve stylu anglického venkovského domu – „Ma Fantasie“ – oblíbená samota manželky knížete a poslední zámecké paní, vévodkyně Daisy.

Nejdůležitějším objektem parku postaveném v tomto období byl však Palmový dům. Stavba Palmového domu probíhala v letech 1911–1914.

Palmový dům byl darem pro manželku knížete, vévodkyni Daisy, která byla milovnicí krásných květin a unikátních rostlin.

Přístup do hlavní budovy Palmového domu – předválečná pohlednice

Tato investice spotřebovala astronomickou částku 7 milionů zlatých marek. Na ploše 1 900 metrů čtverečních byly postaveny kromě Palmového domu také skleníky, zahrady v japonském stylu, rozárium, ovocná a zeleninová zahrada a prostor pro pěstování keřů. Celý záměr dostal jméno zahradnického centra. Bezprostředně po dokončení stavebních prací bylo do Lubiechowa přivezeno přibližně 80 druhů nových rostlin. Ústřední částí budovy byla budova s délkou 15 metrů, zbudovaná z kovu a skla, do které byly vysazeny datlové palmy. Celek byl potom obklopen jednopatrovými oranžeriami a na střeše Palmového domu byla vytvořena malá vyhlídková galerie poskytující výhled do okolí. Nejneobvyklejším však byl stavební materiál, který byl použit v interiéru Palmového domu. Kníže totiž nechal dovést sedm vagónů sopečného materiálu ze sicilské sopky Etna. Stavitelé pak sopečný tuf

Palmový dům dnes - hlavní budova

Zaměstnanci hradu před budovou Palmového domu

použili při budování jeskyň, vodopádů a zdí s kapsami prorostliny. Vévodkyně Daisy přivedla do Książa anglické zahradníky a začala měnit vzhled teras a parku obklopujících hrad. Zahrady, dříve udržované ve francouzském stylu, byly nahrazeny anglickými. Objevilo se obrovské množství rododendronů, které Daisy milovala. Palmový dům zajišťoval sazenice keřů a rostlin používaných ke změně výzdoby okolí hradu. Byl to také zdroj čerstvé zeleniny a ovoce pro nižší kuchyni. Největší pýchou a radostí Daisy bylo ale rozárium. Zde byly pěstovány mimo jiné růže se sněhově bílými lístky s názvem Daisy. Od začátku existence Palmového domu byl objekt přístupný veřejnosti. Vévodkyně byla růžemi fascinována natolik, že na zámeckých terasách nechala postavit druhé velké rozárium.

Palmový dům – interiér

V současné době roste v Palmovém domě více než 250 druhů rostlin, které představují flóru různých klimatických zón a různých kontinentů. Zvláštní pozornost zde přitahují obří palmy a pestrá sbírka kaktusů.

Investice realizované Hochbergy začátkem 20. století – vč. rozšíření hradu a stavby Palmového domu přivedly rodinu do velkých dluhů. Od roku 1940, kdy nacistické úřady převzaly zámek a jeho okolí, se stav vybavení, výzdoby samotného hradu, vegetace teras a parku včetně Palmového domu začal zhoršovat. Samotný hrad přišel o většinu vybavení a stal se velkým stavenišťem. Książ převzala polovojenská organizace Todt, která pomocí vězňů přivezených z tábora Gross Rosen,

Skleník s kaktusy

zahájila realizaci projektu Riese (tzv. Obr), tj. přestavbu hradu a výstavbu obřích podzemních tunelů pod ním. V 50. a 60. letech se hrad pomalu rozpadal a první velké restaurátorské práce na hradě a v parku začaly až v 70. letech.

Skleník Palmového domu – interiér

Palmový dům se vrátil na hrad v roce 2012, kdy také začali velké renovační práce, včetně těch, které jsou předmětem projektu s názvem „Z tropů do tropů v česko-polském pomezí“ realizovaného v rámci programu Interreg V-A Česká republika – Polsko.

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRAZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMŮ INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

Bez vévodkyně Daisy by Palmového domu nebylo... – životopis poslední paní hradu Książ

Svatba Marie Teresy Cornwallis-West, zvané Daisy, s Janem Jindřichem XV. von Plessem, která se konala 8. prosince 1891 v kostele sv. Markéty ve Westminsteru, byla událostí, o které se koncem 19. století mluvilo po celé Evropě. Chrám byl vyzdoben palmami a presbytář a oltář byly bohatě dekorovány bílými květy. Svatební kytice nevěsty byla vyrobená z pomerančového květu. Vévodkyně Daisy byla milovnicí krásných a originálních rostlin. Mladý manžel se pravděpodobně již tehdy rozhodl dát své novomanželce neobvyklý dárek – zimní zahradu nacházející se v blízkosti rodového sídla Hochbergů na hradě Książ v tehdejší vesnici Liebichau (dnes polský Lubiechów).

Realizaci svého plánu kníže zakončil v roce 1914. Ale kdo byla žena, pro kterou byl Palmový dům postaven?

pozdější vévodkyně z Pszczyny, od dětství

narodila 28. června 1873 na zámku Ruthin ve Walesu. Její otec byl plukovník William Cornwallis-West, matka krásná Mary Adelaide Thomasina Eupatoria FitzPatrick, zvaná Patsy, vnučka Thomase, II. markýze Headfort.

Daisy strávila své dětství s mladším bratrem Georgem a mladší sestrou Shelagh (Konstancja Edwina) z části v londýnském domě rodiny Cornwallis-West v módní čtvrti Belgravia na Eatonově náměstí č. 49 a z části v rodinném sídle – na hradě Ruthin.

V roce 1886 zdědil Daisyin otec usedlost Newlands Manor, kam se celá rodina přestěhovala. Daisy rychle podlehla romantické atmosféře tohoto místa. Právě v Newlands v roce 1889 zažila mladá Daisy první lásku. Její matka však rozvíjející se cit brutálně přerušila. Vyvoleným její dcery byl totiž George Cooper, častý host rodiny Cornwallis-West, který pocházel z chudších poměrů. Paní Cornwallis-West nerespektovala city své dcery a přinutila Daisy, aby vztah s Cooperem ukončila. Teprve po letech se ukázalo, že tento krátký

Maria Teresa Olivia Cornwallis-West,

zvaná Daisy (neboli Sedmikráska), se

poměr zanechal hlubokou stopu v Daisyině životě.

Krátce po těchto událostech se rodina Cornwallis-West (bez Georga, který navštěvoval školu v Etonu) vydala na první cestu do Itálie. Zdálo by se, že pod vlivem dojmů z cesty Daisy na svou první láskuzapomněla. Část svého pobytu strávili ve Florencii, kde Daisy navštěvovala lekce zpěvu režiséra florentské opery, který byl nadšen jejím slibným hlasem a osobností. Rodinný pobyt byl však zkrácen, protože budoucí vévodkyně vážně onemocněla tyfem. Na jaře 1890 se rodina Cornwallis-West vrátila do Anglie. Daisyina matka brzy začala realizovat svůj plán provdat starší dceru za bohatého muže s vysokým a dobře zavedeným sociálním statusem.

Rok 1891 tak byl pro sedmnáctiletou Daisyspoléčenským debutem. Na jednom z prvních plesů londýnské „sezony“ se objevil Hans Heinrich XV. Hochberg von Pless, tehdejší druhý tajemník německého velvyslanectví. Třicetiletý kníže byl jedním z nejvyhledávanějších mláďenců, a to z důvodu obrovského bohatství svého otce, slezského magnáta. Daisyina matka s ním pohovořila a rozhodla se, že Hans Heinrich se stane manželem její starší dcery. Na samotnou Daisy Hans Heinrich příliš nezapůsobil. Byl pro ni příliš chladný a nebyl ani dost zajímavý. Po několika měsících od seznámení a díky diskrétní pomoci paní Cornwallis-West požádal Daisy o ruku. Daisy se pokusila jeho žádost odmítnout a knížeti vysvětlit, že ho nemiluje. Mladý Hochberg se však pokusil Daisy řádným a racionálním způsobem přesvědčit, že láska přichází s časem. Nepřestával také popisovat báječný život, který měl v Německu a Daisy čekat. Tanakonec pod tlakem své matky uvěřila, že jejím osudem je život princezny ve vzdálené zemi. 8. prosince 1891 se potom ve

westminsterském kostele sv. Markéty a za přítomnosti vyšší společnosti stala manželkou prince Hanse Heinricha Hochberga von Pless.

Po svatební cestě Daisy a Hans dorazili do Pszczyny, sídla jejího tchána. Daisy se v rezidenci v Pszczyně necítila dobře. Stěžovala si, že stálá přítomnost služebnictva narušuje její soukromí. Mezi Daisy a jejím tchánem Hansem Heinrichem XI., zvaným Vater, se vyvinul obzvláště blízký vztah. Mladému páru věnoval dolnoslezskou rezidenci Hochbergů – zámek Książ (Fürstenstein). Daisy spojovala s příjezdem do Książa velké plány. I když se do Książepostupem času zamilovala, zpočátku se tam cítila osamělá a bylo pro ni těžké si na nové místo zvyknout. Také tam se cítila být v pasti služebníků. Dokonce i večer ve vlastní ložnici byla doprovázena dvěma služkami, jejichž jedinou povinností bylo odstranit přehoz z postele mladé vévodkyně.

Během své první návštěvy Berlína v létě 1892 byla Daisy představena císaři Vilémovi II. V tomto okamžiku začalo dlouhotrvající přátelství Daisy a císaře.

Na začátku jara 1893 se Daisy v Anglii narodila dcera, která bohužel brzy zemřela. Byla to pro ni bezpochyby velmi obtížná zkušenost.

Anglie často navštěvovala a během svého delšího pobytu v létě 1894 začala psát svůj deník.

Na sklonku roku 1895 podnikla se svým manželem výlet do Indie, který trval přes čtyři měsíce. Po návratu do Slezska Daisy úspěšně z Książa vytvořila exkluzivní místo setkání zahraničních hostů. V následujících letech zde pobývali zástupci nejvyšší německé, rakousko-uharské či anglické aristokracie, členové vládnoucích rodin ze Španělska, Řecka, Rumunska nebo Bulharska, jakož i zástupci rodin Romanov, Habsburg, Hohenzollern, Potocki, Esterhazy, Reuss, Salm a Hohenlohe. V roce 1906 měla Daisy příležitost přivítat prince Connaught, syna královny Viktorie a dvě sestry císaře a vnučky královny Viktorie, princeznu Spartu Sophii (později královna Řecka) a pruskou princeznu Margaretu, a také Marii, později královnu Rumunska.

V únoru 1900 Daisy porodila svého prvního syna, Hanse Heinricha, zvaného Hanselem. Jeho kmotry byli císař Wilhelm II. a princ z Walesu, budoucí král Edward VII.

V červenci 1901 navštívila Daisy s manželem Rusko. V srpnu, stejně jako každý rok, byli na regatách v Cowes a navštívili Lochmore, lovecké sídlo prince z Westminsteru, který se v únoru toho roku oženil se Shelagh, Daisyinou sestrou.

Na začátku ledna 1902 byli Daisy a Hans hosty na vícedenní sešlosti (house party) v jedinečném sídle vévody z Devonshiru v Chatsworthu, kde Daisy hrála, tancovala a zpívala ve slavných amatérských představeních, která se zde konala. Hrála v nich mnoho let a stala se jednou z předních umělekyní ve své sféře. Král Edward a královna Alexandra byli na novoročních oslavách v Chatsworthu hosty. 9. srpna 1902 byli ve Westminsteru opatřeni Hans a Daisy von Hochberg svědky korunovace anglického krále Edwarda VII.

V únoru 1905 se v Londýně narodil druhý syn Daisy a Hanse – Alexander, zvaný Lexel. I on měl kmotry z nejvyšších sfér: princ z Walesu (budoucí král Jiří V.), jeho matka, královna Alexandra a dědic pruského trůnu Wilhelm.

*All X mas gratulace, Daisy
a Lexel*

Během jejího manželství s princem z Pszczyny se Daisy angažovala v sociálních projektech. Její myšlenky vycházely z pečlivé analýzy a pozorování lidí žijících v blízkosti hradu a ve Wałbrzyszu (Waldenburg). V prosinci 1902 pozvala na hrad z 500 chudých lidí a v salónech vedle velkého sálu bylo na dlouhých stolech rozmístěno občerstvení spolu s dárky. Vévodkyně se také podílela na péči o děti se speciálními potřebami. V administrativních hranicích tehdejšího Wałbrzyszu žilo 162 dětí, které nebyly schopné studovat na běžných školách. Daisy se ve spolupráci s ředitelem Schultem, zástupcem správy Pszczyny, pokusila otevřít zvláštní školu, v níž by se učivo přizpůsobilo potřebám dětí se zdravotním postižením. Kromě toho Daisy a Schulte našli ve Wałbrzyszu tři velké porcelánové továrny, v nichž by řádně vyškolení lidé se zdravotním postižením mohli výrobky ručně malovat. V

roce 1907 byla díky významné podpoře manžela Daisy otevřena škola pro žáky se zdravotním postižením. Vévodkyně pro tuto školu v průběhu let neustále hledala finanční prostředky a organizovala letní pěvecké koncerty ve městě Szczawno Zdrój (Bad Salzbrunn) a zimní ve Wałbrzyszu a Vratislavi (Breslau). Během prvního koncertu bylo vybráno téměř 2 000 marek. Hans Heinrich také dodržel svůj slib a školu dotoval až do roku 1933. V prvních měsících roku 1909 se Daisy starala o Německé sdružení pro slezské krajové umění a současně otevřela své vlastní krajové školy nejen ve Wałbrzyszu a jeho okolí, ale také v Jelení Hoře.

V září 1910 se v Berlíně narodil třetí syn Daisy a Hanse Heinricha – Bolko. Jeho kmotrem se stal dědic trůnu Wilhelm. Daisy se po porodu necítila dobře. V důsledku zánětu žil v noze trpěla plicní embolií a nějakou dobu byla vážně nemocná. Trpěla stále intenzivnější postnatální depresí, umocňovanou neustálými bolestmi nohou a potížemi s chůzí. Pravděpodobně od svých 21 let trpěla roztroušenou sklerózou, ačkoli se o ní nikdy nezmínila. Je možné, že taková diagnóza nebyla nikdy stanovena.

Během následujících tří let strávila Daisy hodně času mimo Německo, a to jak ze zdravotních důvodů, tak kvůli komplikovanému stavu jejího manželství, které nikdy nebyla příliš šťastné.

Těsně před vypuknutím první světové války se Daisy podařilo opustit Anglii, kde strávila léto. Daisy marně čekala na zprávy od svého

manžela a syn, ale odjeli do velitelství pluku do Postupimi. Nalezla je tam během oběda, byli překvapení a „ne moc rádi, že ji vidí“. Byl to pro ni hrozný okamžik. Jak napsala ve svém deníku: „Po zbytek života nebudu vědět, zda si Hans opravdu přál, abych se do Německa vrátila!“

Díky protekci císařova bratra, knížete Augusta Wilhelma, byla Daisy zaměstnána jako ošetrovatelská asistentka v nemocnici Berlín-Tempelhof. Bohužel, spolu s nárůstem protianglického sentimentu v Německu, se také zvýšilo nepřátelství vůči vévodkyni z Pszczyny. Místní noviny dokonce naznačovaly, že vévodkyně byla špiónem v anglických službách a obvinila ji z neloajality vůči zemi jejího manžela.

Začátkem září 1914 navštívila za doprovodu švagra Fritze von Hochbergtábor s britskými válečnými zajatci v Döberitzu u Berlína. Celá návštěva netrvala déle než 10 minut, ale Daisy cítila její následky až do konce války. Několik dní po návštěvě byl tisku zveřejněn senační článek, podle kterého vévodkyně z Pszczyny v uniformě Červeného kříže a pod falešnou záminkou vstoupila do tábora s nákladním automobilem naplněným stovkami pečených kuřat, čokoládou a cigaretami. Vévodkyně měla shromažďovat důležité informace a později je předávat Anglii. Daisy byla z těchto obvinění očištěna až v listopadu 1914. Ve stejném měsíci Daisy v jejím hotelu Bristol v Berlíně navštívil generál von Boehmem, který uvedl, že „na příkaz vysoké osobnosti by vévodkyně z Pszczyny měla okamžitě opustit Berlín“. Důvodem tohoto rozhodnutí byl skandál v Döberitz a rozsáhlá korespondence, kterou Daisy vedla s lidmi z nepřátelských nebo neutrálních zemí. Daisy této žádosti nevyhověla.

manžela. Přišel jen pokyn pro šoféra, aby se okamžitě vrátil do Německa. Když 2. srpna dorazila na stanici v Berlíně, stále neměla kontakt s Hansem Heinrichem. Ve svém hotelu se dozvěděla, že tam bydlí také její

Z Berlína odešla až po Vánocích 1914. Spolu s Lexelem a Bolkem odešla do Merana, tehdejšího rakouského Tyrolska a na konci ledna do Partenkirchenu v Bavorských Alpách, kde si pronajala malou vilu. Bohužel ani zde nemohla žít pokojně. Noviny, které jí byly zaslány z Berlína, o ní stále psaly. Daisy si zde s úžasem přečetla, že když skotský vedoucí jejích zahradníků v Książu zemřel, sama nařídila transportovat jeho tělo do Anglie a do rakve vložila nejtajnější informace o pohybu německých vojsk na západní frontě. V dalším článku se zase dozvěděla, že byla zatčena a obviněna ze špionáže a zabita vlastním manželem, který poté spáchal sebevraždu. Koncem března 1915 získal Hans povolení, aby Daisy přijela do Postupimi a zúčastnila se Hanselova biřmování.

V květnu 1915 začala pracovat jako ošetřovatelka v sanitárním vlaku na západní frontě. V říjnu spolu s jejím bývalým nadřízeným z nemocnice v Tempelhofu prof. Kusterem odjela na srbskou frontu pro zraněné vojáky. Když však sanitární vlak po návratu ze Srbska zastavil v Magdeburgu, profesor obdržel z Berlína příkaz, aby vévodkyni z Pszczyny okamžitě propustil, protože její doklady umožňovaly pouze cestu jedním směrem. Daisy požádala o pomoc svého manžela. Když potom vojenské úřady v Magdeburgu obdržely rozkaz od císařského velitelství v Pszczyně umožňující vévodkyni z Pszczyny zůstat ve službě, mohl vlak pokračovat v cestě. Daisy znovu cestovala z Berlína do Srbska a zpět sanitárním vlakem „Y“. Po návratu z třetí cesty vystoupila v Budapešti, aby se ve Vídni setkala s Hansema

spolu s celou rodinou strávila vánoční prázdniny v Partenkirchenu. Bohužel to nebyly pokojné svátky. Začátkem roku 1916 byli Daisy a prof. Kuester propuštěni ze služby.

V květnu 1917 se Daisy rozhodla odjet na krátký pobyt do Książu. Hans Heinrich, a dokonce i strýc Bolko von Hochberg žijící v Roztoce se ji pokoušeli přesvědčit, aby si to rozmyslela. Když se jim to nepodařilo, prosili ji o opatrnost a obezřetnost. Strýc Bolko ji ve svém dopise ze dne 13. května 1917 otevřeně varoval, že mezi lidmi ve Slezsku vůči ní převládá nenávist a že by neměla vystupovat veřejně. Daisy tuto nenávist pocítila, jakmile se vrátila domů. Vévodkyně nebyla ubytována na zámku, ale v letním pavilonu Ma Fantasie, ke kterému bez zvláštního průkazu neměli přístup ani zaměstnanci hradu, obyvatelé okolí či její přátelé. U jejího malého domu byla zahrada v anglickém stylu, jedna ze tří, které vytvořila v Książi. Zahradničení bylo jednou z jejích vášní.

Brzy poté Daisy obdržela zprávu o smrti svého otce. Její duševní stav, který byl během války křehký, se ještě zhoršil. Cítila se nejlépe, když se věnovala ošetřovatelské práci, proto 1. listopadu 1917 zahájila službu v nemocnici v Bělehradě, kde zůstala až do května 1918. Po tříměsíční přestávce v Německu se tam vrátila. V prvním týdnu listopadu 1918 byla zpátky v Mnichově, odkud odjela do Partenkirchenu a na krátký pobyt do Książu.

Ani konec války však nepřinesl vévodkyni z Pszczyny svobodu, po které toužila. V důsledku revoluční situace ve Slezsku se mělo za to, že její další pobyt v Książi je nebezpečný. V únoru 1919 odešla do Švýcarska, odkud se jí nepodařilo dostat do Anglie, kde se nacházela její vážně nemocná matka. Proto ve stavu fyzického a duševního vyčerpání odjela na kliniku v Karlových Varech. Až v září 1919 získala povolení k vycestování do své vlasti. V říjnu 1919 odjela Daisyina matka a její sestra Shelagh do Cannes, kde se k nim o měsíc později připojila Daisy. Společně bydlely v malé vile v La Napoule, kde se staraly o nevléčitelně nemocnou matku. V březnu 1920 se Daisy, které se stýskalo po synech, rozhodla vrátit do Německa. V červnu však byla vyzvána, aby vzala svou umírající matku zpět do Anglie.

Její oficiální návrat do Książu se konal v červnu 1921. Hans Heinrich XV. přijal svou ženu s velkou pompou. Ve skutečnosti se však manželství knížete a vévodkyně Pszczyny blížilo ke svému konci. Rozhodli se rozvést. Smířila se s blížícím se rozvodem a

začala přemýšlet o svém budoucím životě. Rozvodový proces začal 4. října 1922.

Kníže z Pszczyny byl v rozvodové dohodě velkorysý a zajistil Daisy životní úroveň odpovídající jejímu postavení. Ujednání se týkalo vily v La Napoule, pronájmu a vybavení druhého bydliště v Mnichově, finančního ohodnocení služebnictva a doprovodu, jakož i nákupu a údržby automobilu. Ani Daisy ani kníže z Pszczyny však nemohli předvídat, že v příštím roce dojde k velkým ekonomickým změnám, kvůli kterým nebude možné tuto životní úroveň udržet. V roce 1922 se Pszczyna stala součástí Polska a podniky knížete z Pszczyny v Polsku a Německu nepřinášely již žádné příjmy. Dluhy knížete se nepředvídatelně zvýšily. Společnosti v Pszczyně v Horním Slezsku byly pod obrovským finančním tlakem v důsledku zdoluhavého sporu o placení daní. V Německu zase německé doly a další průmyslové podniky ve vlastnictví Hochbergů vyhlásily platební neschopnost a v roce 1931 byly dány pod veřejnou správu s názvem Pless Gremium v Berlíně. Celkově vzato byla situace rodinného financování Hochberg-Pless velmi nejistá a vedla k drastickým úsporám. Hans Heinrich XV. musel nakonec hrad v Książu opustit a přestěhovat se do hospodářských budov. Na začátku roku 1936 se z různých důvodů rozhodl opustit Německo a usadil se ve svém zámku ve Pszczyně. O dva roky později zemřel v Paříži.

Od jejího rozvodu, navzdory finančním omezením a problémům spojeným s nepravidelnými platbami, byly Daisiny životní podmínky v mnichovské vile a ve vile Marguerite (vila Sedmikráska) v La Napoule, kde často pobývala, poměrně snesitelné, a to

až do okamžiku, kdy se Hitler chopil moci. Od té doby se měsíční výživné Daisy snížilo na kritickou úroveň, protože peníze, které jí poslala správa z Pszczyny, šly nejprve na ministerstvo financí v Berlíně, odkud se mohly dostat k adresátovi pouze se souhlasem ministra. Prodlevy při převodu peněz v souvislosti s takovým postupem samozřejmě trvaly měsíce. Daisyiny dluhy proto rostly. V roce 1934 byla Villa Marguerite majiteli převzata kvůli nezaplaceným účtům a Daisy s Dolly byla nucena vrátit se do Mnichova.

Její zdravotní stav se také významně zhoršil. Vévodkyně zeslábla, už nemohla chodit a pohybovala se jen na invalidním vozíku. Někdy byla její řeč velmi nezřetelná a měla velké problémy se psaním. Pomáhala jí její věrná a vždy veselá společnice Dolly Crowther.

Daisy byla potěšena, když byl první svazek jejích pamětí Daisy Princess of Pless by Herself vydán v Londýně v říjnu 1928. Byl velmi dobře přijat. Jeho německý a nepříliš zdařený překlad se objevil na jaře následujícího roku a získal velký ohlas. V německém tisku se o Daisy znovu objevilo mnoho článků. A opět měly negativní podtón. Daisy byl vyčítán egocentrismus, byla obviněna z podvodu a lži. Přestože přijetí jejích memoárů poněkud prohloubil její sociální izolaci, značné honoráře, které získala od německých a anglických

vydavatelů, alespoň dočasně zlepšily její finanční situaci. Její druhá kniha, Better Left Unsaid, vydaná v roce 1931 byla také velice úspěšná. Třetí kniha, What I left Unsaid, vyšla v roce 1936.

V dubnu 1935 byla Daisy, která měla v Mnichově finanční problémy, spolu s Dolly pozvána svým bývalým manželem do Książa. Daisy si nechala malý byt v jižním křídle budovy u brány. Zůstala s ní jen Dolly. Zdraví vévodkyně stále nebylo nejlepší a 22. června prodělala vážný infarkt. K nemocné přijel dr. Hauffe z nedalekého Nieder-Salzbrunn (Szczawienko). Po vyšetření nemocné poslal lékař 1. srpna 1935 Hanselovi dopis, ve kterém informoval nejstaršího syna Daisy o velmi vážném stavu vévodkyně. V jejím stavu byly jakékoliv cesty vyloučeny. Proto Daisy na radu dr. Hauffe příští rok neodjela do Pszczyny na pohřeb svého syna Bolka.

Když se finanční situace Hanse Heinricha XV., který tehdy žil v Pszczyně, zhoršovala, rozhodl se v říjnu 1936 přestěhovat Daisy k sobě, aby mohla žít ve svých vlastních předválečných bytech a v podmínkách mnohem lepších než v Książi. Za poněkud dramatických okolností Daisyina příbuzná Ena FitzPatrick odjet třemi automobily do Książa, aby odvezla Daisy a její ošetřovatelku Dolly se všemi zavazadly. Odjezd byl naplánován na další den v 11:00. K tomu však nedošlo. Daisy, ačkoliv věděla, že se v Pszczyně nebude cítit tak osamělá a že bude

žít mnohem pohodlněji, dala na radu nejstaršího syna Hansela, kterého považovala za svého opatrovníka. Ten jí však radil, aby nikam nejezdila. Hansel, který byl ve vážném konfliktu se svým otcem a bratrem Alexandrem, který také žil v Pszczyně, nechtěl, aby se k nim připojila i jeho matka. Pravděpodobně z jeho iniciativy byl dům příští den obklopen jednotkou SS a komorník knížete s Enou FitzPatrick se museli vrátit do Pszczyny bez Daisy. Svého bývalého manžela ani svého oblíbeného syna Lexela už nikdy neviděla. Její situace byla čím dál dramatičtější a ona a Dolly byly nuceny žít ve velmi chudých poměrech.

1. listopadu 1940 se Daisy přestěhovala do svého posledního domu v centru Waldenburgu v ulici Friedländerstrasse. Byla to vila bývalého ředitele von Pohla, ve které si užívala lepších životních podmínek, i když během války jim často chybělo jídlo. 29. června 1943, den po svých 70. narozeninách, vévodkyně z Pszczyny Maria Teresa zemřela. Byla pohřbena 3. července v rodinném mauzoleum Hochbergů v Książi. V květnu 1945 byla hrobová kaple vykradena vojáky Rudé armády. Pozůstatky rodiny, s výjimkou Daisy, byly přemístěny na evangelický hřbitov v Nieder-Salzbrunn (Szczawienko). Hrobka vévodkyně Daisy byla předtím přemístěna bývalými hradními služebníky. Pohřebiště vévodkyně Daisy dodnes není známo.

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMU INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

Zoo ve Dvoře
Králové je
partnerem
Palmového
domu v
polském
Książi

AUTOR TEKSTU: WERONIKA TRACZ

Partnerem Palmového domu ve Wałbrzychu je česká ZOO Dvůr Králové. Tato zoo s více než sedmdesátiletou tradicí je nejen turistickou atrakcí, ale také důležitou institucí pro ochranu mnoha ohrožených druhů afrických zvířat. V současnosti je v parku možné vidět přes 374 druhů. Návštěvníci se zde po určených trasách pohybují autobusy, auty nebo pěšky mezi pomalu kráčejícími stády, a to v prostředí, které napodobuje podmínky jejich přirozeného výskytu. Je to jediné lví safari ve střední Evropě a místo, kde se vyskytuje největší skupina žiraf chovaných mimo Afriku.

Historie ZOO

Zoo byla vytvořena v palácovém komplexu, který před znárodněním patřil Richardu Neumannovi. Po roce 1945 se sem přestěhovalo Vlastivědné muzeum a postupně byly přidávány klece s různými druhy evropských zvířat. Slavnostní otevření ZOO se konalo dne 9. 5. 1946 a jejím ředitelem se stal Josef Fabián, během jehož funkčního období byly vystavěny klece a mola a skleník byl přeměněn na tropický pavilon, ve kterém se objevil první lev, Remus. Fabiánovi nástupci zahradu rozšířili a modernizovali a v 70. letech 20. století její ředitel Josef Vágner dovezl do tehdejšího Československa ze svých cest do Afriky asi 2000 zvířat. Další rozvoj zoo vyústil v otevření afrického safari parku, a to 8. 5. 1989. V současné době je jednou z největších zoologických zahrad v České republice a zoo s největším počtem afrických druhů v Evropě.

Problematická minulost a současné ušlechtilé cíle

Od dob Josefa Vágnera se ale hodně změnilo. V dnešní době je povědomí o

tak zoo nejen nabízí zvířatům důstojné podmínky, které napodobují jejich přirozené prostředí, ale má také obrovský podíl na ochraně ohrožených druhů. Nosorožci jsou skvělým příkladem. Od roku 2009 byli ze zoo do Tanzanie přemístěni čtyři černí nosorožci, kteří se dočkali již čtyř potomků. Kromě toho je to jediná instituce na světě, které se podařilo rozmnožit severní nosorožce bílé. Safari bojuje o přežití i mnoha jiných druhů. Projekt ochrany je financován z bankovního účtu, na který přispívají dobrovolní dárci. Tímto způsobem může každý přispět ke zlepšení situace ohrožených afrických zvířat.

ochraně zvířat a životním prostředí mnohem větší a současní majitelé a zaměstnanci českého safari si uvědomují, že musí napravit chyby bývalého ředitele. V současné době

Zajímavosti pro návštěvníky

Nejoblíbenější a nejcharakterističtější atrakcí tohoto parku je safari, po kterém se turisté mohou pohybovat pěšky, vlastními automobily nebo Safaribusy a Africatruckys, které jsou v zoo dostupné. V závislosti na výběru dopravního prostředku se mění trasa, kterou mohou návštěvníci absolvovat, přičemž poslední dvě spojují zážitek s příběhy řidičů, kteří zastavují vozidla u zvířat a přinášíjí turistům podrobnosti o jejich životě. Na mnoho míst se lze dostat pouze auty, autobusy a trucky, které patří zoo, a to kvůli nebezpečí, které vylučuje pěší výlety. Hosté safari musí opatrní a dodržovat pravidla, jako je těsné zavírání oken a neopouštění vozidel. Kromě safari nabízí zoo také řadu tropických pavilonů, například Ptáčí či Vodní svět. Existuje zde také mnoho atrakcí pro děti, jako jsou dětská hřiště a ohrady, kde děti mohou krmit kozy. V parku najdete také spoustu restaurací, které nabízejí africká jídla a místa pro odpočinek. Návštěvníci mají i možnost najíst se ve společnosti zvědavých lemurov. Ti, kteří by rádi zůstali v zoo déle, mohou využít hotel a možnost přespat v luxusních stanech „v korunách stromů“, ze kterých je možné zvířata obdivovat.

Na závěr

Safari Park Dvůr Králové je úžasné místo spojující africký a evropský přírodní svět. Není to jen zajímavá zoologická zahrada, ale také objekt, který návštěvníky seznamuje s přírodními podmínkami života afrických zvířat. Kromě toho se Safari Park snaží chránit ohrožené druhy a provádí pro ně charitativní činnost. Jedná se o zoologickou zahradu s dlouhou historií, jejíž zaměstnanci se poučili z chyb minulosti a v současné době nabízejí jedinečné podmínky nejen turistům, ale i zvířatům.

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMŮ INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

AUTOR TEKSTU: WERONIKA TRACZ

Tajemství Palmového domu v Książi

Fot. 1 – Grotta pro rostliny vyrobená ze sopečného tufu

Palmový dům je zařízení, které bylo postaveno v době Hochbergů. Byla darem pro princeznu Daisy od jejího manžela, Jana Jindřicha XV. Rostla zde zelenina i ovoce pro potřeby hradu Książ a exotické rostliny dovezené pro princeznu z téměř celého světa. Mnohé z nich lze stále obdivovat. Palmový dům však od té doby obohatil svou sbírku o mnoho nových druhů, které jsou rovněž návštěvníkům k dispozici. Od Hochbergovy vlády se však mnoho věcí změnilo. Příkladem je vchod, který byl dříve umístěn ve sklenících a nyní se nachází v hlavní budově. Návštěvníci obdivují rostliny, které se v polském klimatu nevyskytují, mohou také projít tajemným tunelem, vidět želvy či si vychutnat čaj v útulné kavárně. Nejdůležitější zde však jsou samotné rostliny, protože propůjčují Palmovému domu status jedinečného místa, které stojí za návštěvu.

Neobvyklý substrát pro exotické rostliny

Jan Jindřich XV. a princezna Daisy měli oba mnoho velmi moderních a neobvyklých nápadů. Výsledky jejich vynalézavosti lze vidět jak na samotném zámku Książ, tak v zámeckých zahradách a v Palmové zahradě. Jedním z odvážných podniků prince Jana Jindřicha bylo přivezení až 7 vozů tufo z italské Etny, která v současnosti představuje největší a nejvyšší sopečný kužel v Evropě.¹ Tuf přivezený do Palmové zahrady je původně lávou dosahující teploty nad 1000 stupňů, která byla zchlazena vodou. Až donedávna byla většina Palmového domu zarostlá fíkusem, po jehož odstranění zaměstnanci odkryli více než 1000 výstupků v tufovém povrchu. Jak se ukázalo, rostliny, které odkazovaly na čtyři roční období, byly vysazeny do těchto „kapes“ za vlády Hochbergů. Dnes jsou tyto „tufové květináče“ zcela odkryté, aby je mohli návštěvníci obdivovat.

Pár slov o jedinečných rostlinách v Palmovém domě

Nejvýznamnější atrakcí tohoto místa je samozřejmě sbírka rostlin, kterou zde můžete vidět. Palmový dům byl nejen domovem exotických a neobvyklých druhů, ale také zeleninovou a ovocnou zahradou a místem, kde se pěstovaly květiny pro zámecké zahrady. Nepochybně jsou to však ty nejneobvyklejší exempláře, zcela nevídané v našem klimatu, které jsou největší pýchou Palmové zahrady. Proto stojí za to seznámit se s několika mimořádnými druhy, které jsou zde k vidění. Jsou to:

Agáve – je to jediná rostlina na světě, která roste, aby rozkvetla a pak umřela. V přírodních podmínkách kvete ve věku 8 až 10 let, zatímco v Evropě až kolem 30 let. Rozvíjí výhonky, na kterých jsou až 3 nebo dokonce 4 000 drobných květů. Tato rostlina má dvě odrůdy, a to americkou (zelenou) a mexickou (bílou a žlutou). První kvetla v Książi poprvé v roce 1978 a její výhonek měl cca 8 m. Pozorování jeho růstu je velmi zajímavé, protože se zvětšuje až o 20 cm za 24 hodin. V přírodě může tento výhonek dosáhnout až 10 m. Vzhledem k tomu, že je agáve živorodá, jsou v jejím rozkvětu dva listy a kořen. V určitém okamžiku listy prasknou a padnou, čímž se vytvoří mateční rostlina. Tímto

způsobem se agáve rozmnožuje – vyklíčí malé sazenice, které jsou později přesazovány a pěstovány v Palmovém domě, dokud nerozkvetou a celý proces nezačne znovu. Proto nelze popřít, že vidět kvetoucí agáve na vlastní oči, je skutečné privilegium!

Fot. 2 – Kvetoucí agáve

Araucaria excelsa – tato teplomilná rostlina se přirozeně vyskytuje v Austrálii, kde se často používá jako ozdoba během svátků. Vzhledem k rozdílu v podnebí v Evropě neroste venku a pěstování je možné pouze na speciálně upravených místech, jako je Palmový dům v Książi. Nachází se zde více než století starý exemplář Araucaria excelsa neboli vysoký. Jeho název souvisí se skutečností, že v přírodních podmínkách dosahuje výšky až 15 metrů. V Palmovém domě strom vyrostl do 10 metrů.

Durman – v Palmovém domě najdete dvě odrůdy této rostliny: San Guinea, která má

Fot. 3 – Blahočet

bílou barvu, a Arborea, která je oranžová. Ráno a večer tyto květiny vydávají silnou vůni. Díky tomu je Durman ideální pro boj s mšicemi, pavouky a dalším hmyzem, který je pro rostliny škodlivý. Její vůně hmyz přitahuje a po 48 hodinách se květina zavírá a

Fot. 4 – Durman

hmyz umírá.

Juka – v jejím přirozeném prostředí v Austrálii může její květenství vážit až 40 kg. V Palmovém domě kvete v říjnu a její květinový svazek dorůstá do 90 cm a obsahuje asi 600–700 malých, krémových květů vážících celkem asi 8–9 kg. Často jsou

Fot. 5 – Juka

vybírány pro svatební kytice. Samozřejmě v menším množství!

Opuncie – tato rostlina, která v poušti poskytuje stín, pochází z Mexika a je spojena se svatou bohyní slunce. Postupem času byla dovezena do Austrálie jako možný živý plot, ale rychle se zde aklimatizovala a stala

¹<https://pl.wikipedia.org/wiki/Etna> [přístup dne 23.07.2018 r.]

problémem. Místní obyvatelé nebyli schopni její růst kontrolovat, a nakonec s ní museli bojovat pomocí speciálního druhu hmyzu. Palmový dům v Książi je místo, kde je možné tuto mimořádnou rostlinu vidět.

Fot. 6 - Opuncie

Passiflora (Mučenka) – její jméno je spojeno s výskytem tří třípatrových květů, které připomínají symboly spojené s Kristovým umučením a smrtí. Všiml si toho Giacomo Bosio, který v roce 1610 popsal tvary, které v ní viděl. Vzhledem k této symbolice je rostlina také nazývána Květ pěti ran Krista nebo Kristova koruna. Je kolem ní také mnoho legend. Někteří věří, že vyrostla ze slz ukřižovaného Ježíše. Bez ohledu na náboženské názory rozhodně stojí za to ji vidět s jejími neobvyklými tvary, které vyvolávají tolik asociací.

Fot. 7 – Mučenka

Phoenix Canariensis –

přírodním místem výskytu této datlové palmy jsou Kanárské ostrovy. Exemplář, který se nachází v Palmovém domě, je starý asi 170 let a byl už mnohokrát rozmnožován. Tato rostlina dosahuje výšky až 25 m, obvykle má 80 až 120 listů. V Polsku se kvůli klimatu nepěstuje venku, takže jej můžete obdivovat hlavně v zimních zahradách.

Fot. 8 – Datlové palmy

Růže Fürstin von Pless (Růže svraskalá) –

Teahybride, Rugosa hybride – je druh vypěstovaný v roce 1911 Peterem Lambertem na počest princezny Daisy. Tato krémová květina měla být symbolem lásky, kterou princezna k rostlinám cítila, zejména růžím, a zároveň odrazem její krásy. Ačkoli byl tento druh původně pěstován v Palmové zahradě, v současnosti ho zde nelze obdivovat. Dodnes ale roste na zámecké Růžové terase.

Fot. 9 – Růže svraskalá

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKACZAMY GRANICE
2014—2020

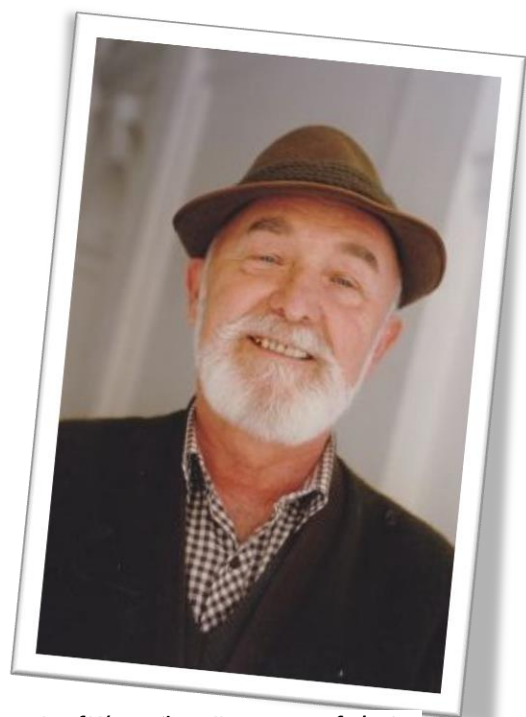

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMŮ INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

Africké safari - životní projekt Josefa Vágnera

Fot. 1 - Josef Vágner (<http://www.zoo-safari.cz>)

Africké safari v ZOO Dvůr Králové je celoživotním projektem Josefa Vágnera, který se stal jejím ředitelem v roce 1965. Myšlenka na založení safari se objevila v jeho denících ve druhé polovině šedesátých let, když vyrazil na první africkou výpravu. Ze svých cest do zoo dovezl více než dva tisíce zvířat. Stáda afrických kopytníků jsou dnes hlavní atrakcí safari.

Prvním krokem výstavby safari byl výběr vhodného území. Podle Vágnera mělo být charakterizováno vhodným zalesněním a přírodním zdrojem vody. Stavba safari trvala mnoho let a bylo otevřeno v roce 1989, když už v zoo Vágner nepracoval. V myšlence na vytvoření safari pokračovali jeho nástupci, mimo jiné Jiří Svoboda, Pavel Suk, Ivan Pojar či Dana Holečková.

Africké safari Josefa Vágnera ve Dvůr Králové bylo na podzim 2016 vyhlášeno kulturní památkou. Podle rozhodnutí ministerstva splňuje podmínky kulturní památky jako „významný důkaz historie vývoje a způsobu života lidí, jako projev tvůrčích schopností a lidské práce“. Podle ministerstva jsou důležité také jeho historické hodnoty a „odkaz na významné osobnosti a historické události“.

Kdo byl Josef Vágner, slavný cestovatel, milovník hudby a člověk, díky kterému dnes existuje jedna z neznámějších zoologických zahrad v České republice?

Josef Vágner se narodil 26. května 1928 ve Žďírnicích v okrese Trutnov. Po maturitě na Střední průmyslové škole chemicko-textilní ve Dvoře Králové nad Labem absolvoval Vyšší školu lesnickou v Trutnově a Vysokou školu zemědělskou lesnickou v Praze. Vzdělával však celý život a pokračoval v postgraduálním studiu tropických lesů, které dokončil v roce 1965. Mluvil rusky, německy, anglicky, francouzsky a svahilsky.

Spolu s manželkou Zdenkou vychovali tři syny a dvě dcery. Působil jako vedoucí Vojenské správy lesů v Mirošově, jako učitel lesnické školy ve Svobodě nad Úpou a v roce 1965 se stal ředitelem ZOO Dvůr Králové nad Labem. Celý život si plnil své dětské sny – objevoval Afriku. Tak vznikla myšlenka vytvořit ZOO Safari specializující se na africký život zvířat. Do vytvořeného ZOO Safari ve Dvoře Králové nad Labem přivezl 2 000 zvířat ze sedmi velkých a dvou malých expedic do Afriky a Asie. Během těchto výletů byl šestnáctkrát zraněn a nevyhnul se ani tropickým nemocím, včetně malárie.

Fot. 2 Josef Vágner (<http://www.zoo-safari.cz>)

Dnes je zmiňován nejen jako iniciátor projektu ZOO Safari ve Dvoře Králové, ale také jako známý vědec a zoolog. Jako vědec pracoval mimo jiné v Ugandě, Súdánu, Keni, Tanzanii, Zambii, Kamerunu, Mosambiku, Egyptě, Jižní Africe, Namibii, Indii a na Srí Lance. Pro indickou vládu vyvinul projekt na záchranu nosorožců indických v národním parku na řece Brahmaputra.

Jako přednášející a člen vědeckých sympozií přednášel v Polsku, Maďarsku, Rusku, Nizozemsku, Rakousku, Německu, Belgii, Francii, Švédsku, Dánsku, Anglii a Itálii. Jeho činnost v ZOO Safari trvala až do roku 1983, kdy kvůli svému zdravotnímu stavu pokračoval pouze ve své literární a

Fot. 3 Josef Vágner (<http://www.zoo-safari.cz>)

publikační činnosti. Ve svých knihách psal nejen o zvířatech, ale také o filozofii, přírodě a vztahu člověka k přírodě a ostatním lidem. Jeho nejznámější knihy jsou: *Animals of Africa*, *není král zvířat*, *Afrique, paradis et enfer des animaux*, *Africká zvířata*. Za knihu *Safari pod Kilimandžárem* na Světové výstavě v Lipsku získal cenu Zlatá kniha za nejkrásnější knihu (1979). Jeho knihy byly přeloženy do sedmi jazyků. Publikoval mnoho článků v tisku, často se objevoval i v televizi a rádiu.

velkou láskou příroda. Souvislost s lesem byla vyjádřena slovy: „Les je můj chrám, stromy jsou zpovědníci a zvířata jsou důvěrníci.“

Za vědeckou a publikační činnost získal řadu ocenění, mimo jiné stříbrný odznak CSAV GJ Mendela (1978), čestnou medaili Ústavu tropického a subtropického zemědělství v Praze, Zemědělské akademie v Praze (1978), Veterinární univerzity v Brně (1984). Osobnost Josefa Vágnera byla díky projektu ZOO Safari vždy silně spjata s městem Dvůr Králové n. L. Soukromě měl Josef Vágner rád život a lidi, hudbu (zejména housle), umělecké obrazy (Burian, Židlický) a dobré moravské víno. Byl také vášnivým lovcem a vždy ho doprovázel věrný přítel – jeho lovecký pes. Snažil se neustále naplňovat své krédo – aktivně bojovat proti zlu a dávat dobro a lásku. Kromě jeho rodiny byla jeho

Fot. 4 Josef Vágner (<http://www.zoo-safari.cz>)

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU“ /

*„Z TROPŮ DO TROPŮ PO ČESKO POLSKÉM POMEZÍ“ (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMŮ INTERREG V-A*

ČESKÁ REPUBLIKA - POLSKO

Infrastruktura ZOO
Dvůr Králové
- na co se můžete v
ZOO těšit

Africká savana

Budova byla postavena na místě starého sloniho pavilonu v listopadu roku 2005. Pavilon africké savany je od roku 2015 domovem nejen afrických slonů, ale také jejich příbuzných z řádu damanů, a dokonce i hrabáčů kapských. Celková plocha je 887 m², včetně vnitřní expozice slonů o rozloze 320 m². Můžete se zde setkat mimo jiné se zvířaty jako: slon africký (samice Umbu a Saly), damani či hrabač kapský.

rozlohu přes 1,5 ha, výběh pak protíná půlkilometrová cesta. Vjezd a výjezd hlídá stráž ze strážní věže, která díky kamerovému systému dohlíží na celý výběh.

Lví safari

12. července 2015 bylo oficiálně otevřeno Lví safari. Návštěvníci se mohou se svými auty nebo ve speciálně upravených vozidlech pohybovat po zoo mezi volně se pohybujícími lvy. Je to jediné takové místo ve střední Evropě.

Lví safari je součástí klasického afrického safari Josefa Vágnera. Bylo postaveno na kopci nad bývalým pavilonem lvů a zastávkou Safari busu. Výběh Lvího safari má

Galerie Zdeňka Buriana.

V hlavní administrativní budově ZOO Dvůr Králové se nachází Galerie Zdeňka Buriana, kde si můžete prohlédnout unikátní obrazy Zdeňka Buriana zobrazující pravěk. Jedná se o největší stálou výstavu Burianových obrazů na světě. Tato sbírka v ZOO Dvůr Králové zahrnuje celkem 147 děl a byla uznána za národní památku.

Jihoafrická vesnice Gwanda

Na území zoo byla v létě 2015 vybudována jihoafrická vesnice Gwanda, která představuje model života a kultury Jihoafričanů. Tato atrakce je určena především dětem. K dispozici je tu opuštěný zlatý důl se skutečnými důlními vozíky a dráhami, větrný mlýn s vodní nádrží, hliněná pec, několik stánků či zoologická zahrada pro děti s domácími mazlíčky. Uprostřed obce stojí typická jihoafrická škola s dřevěnými lavicemi a tabulí. Je zde možné pozorovat například tato zvířata: kamerunská ovce, kamerunská koza, zebu, osel nebo jihoafrický dikobraz.

Vnitřní expozice nosorožců

V září 2016 byla během Světového dne nosorožců poprvé otevřena vnitřní expozice nosorožců. Návštěvníci zde mohou vidět zvířata po celý rok, a to bez ohledu na počasí. Domov to našli nosorožci černí.

Městečko Tiébélé

Na základě inspirace vesnicí Tiébélé nacházející se v západoafrické Burkině Faso bylo v ZOO Dvůr Králové v roce 2016 založeno malé stejnojmenné městečko, které se vyznačuje charakteristickou výzdobou domů a typickou architekturou kmene Kassena. V domech se nacházejí malé výstavy afrických zvířat a sbírky domorodých předmětů. K vidění jsou zde například: komba ušatá či africký dikobraz.

Pavilon goril

Původní pavilon byl postaven v letech 1972–1984. Zoo dlouho vybírala peníze na generální rekonstrukci, která nakonec proběhla až v roce 2011. Přestavěný pavilon zdvojnásobil výběhy a zázemí pro zvířata. Primáti jsou zde prezentováni v atraktivním prostředí s velkým venkovním výběhem. Nacházejí se zde zvířata jako: gorila nížinná (samec Tadao), šimpanzi (samec Dingo a samice Bonie, Babeta, Chispi, M, Susi).

Pavilon hrochů

Pavilon byl postaven na počátku 70. let jako budova nepřístupná pro návštěvníky. V roce 2002 byla provedena rekonstrukce, na jejímž základě byla vytvořena imitace afrického tropického pralesa. Výběhy byly také rozšířeny o vodní nádrže napodobující jezera. Tento pavilon obývá skupina trpasličích hrochů.

Pavilon okapi

V roce 2004 přibyla do pavilonu antilop bongo chovatelská stanice okapi. Pavilon se skládá z vnitřní a vnější části. ZOO Dvůr Králové je jedinou zoologickou zahradou v České republice, která okapi chová.

Pavilon dravých savců

Pavilon dravých savců obývají převážně dravé kočky a psi. Nachází se na území zoologické zahrady v tzv. přechodech a sousedství venkovních výběhů. Nejstarší částí je expozice psovitých z roku 1970. Pavilon byl díky štědrému daru paní Blaženy Zedníkové modernizována rekonstruovaný pavilon byl uveden do provozu v roce 1995. Najdete zde zvířata jako: levhart perský (chovný pár Arkhyz a Jackie), gepard, karakal, pes hyenový (dvě samostatné smečky), pes ušatý (chovný pár), šakal čabrakový (chovný pár), hyena skvrnitá (chovný pár), mangusta jižní či cibetka.

Pavilon surikat

Výběh pro surikaty je jeden z největších v Evropě z hlediska rozlohy a věrně napodobuje jejich přirozené prostředí. Můžete se zde setkat se surikatami a veverkou kapskou.

Safari pro pěší – letní výběhy

Safari pro pěší začíná za pavilonem goril, vede dřevěnou lávkou velkého výběhu žiraf, nosorožců a antilop kolem lanového centra, letního výběhu pro hrochy až ke lvímu kopci. Najdete zde taková zvířata jako: žirafa Rothschildova, zebra Grévyho, nosorožec dvouhý, nosorožec tuponosý, antilopa koňská, velbloud jednohrbý, osel somálský, hroch obojživelný, impala, voduška velká, pelikáni či nyala nížinná.

Pavilon světa ptáků

Svět ptáků představuje jedinečný tropický pavilon, který byl otevřen v roce 1998. Větší sál pavilonu ukazuje tropický les. Je zde možné pohybovat mezi stovkami volně se pohybujících ptáků. Součástí pavilonu jsou také expozice orangutanů a talapoinů, které vznikly při rekonstrukci v roce 2008. Můžete se zde potkat zvířata jako turako chocholatý, bulbul zahradní, vlha núbijská, bukáček malý, mandelík hajní, hrdlička senegalská či orangutan bornejský.

Tropické bažiny a velká voliéra pro ptáky

Tento pavilon je místem zimování ptačích populací. V blízkosti tropické bažiny se nachází velká voliéra, kde se návštěvníci mohou volně pohybovat mezi mnoha druhy ptáků. Lavičky umístěné ve voliéře jsou ideálním místem pro klidný odpočinek. Můžete zde potkat tyto druhy: čáp simbil, kladivouš africký, volavka stříbřitá, volavka červená či plameňák malý.

Pavilon a voliéra plameňáků

Zde naleznete plameňáka růžového, kolpíka bílého či husičku vdovku.

Vodní svět a expozice Jedovatá Afrika

Základem pavilonu je původní budova terária, která slouží návštěvníkům od roku 1964. Ve druhé polovině 80. let se koncept expozice postupně měnil. Některá menší terária hlavní hale pavilonu byla přestavěna na tzv. tropickou řeku – integrovaný systém sedmi různě velikých sladkovodních bazénů s rybami a tropickými obojživelníky, jehož největší chloubou je dvojice krokodýlů – samec Kraken a samice Penelopa. Kraken je asi 4,5 m dlouhý a patří k největším krokodýlům v českých zoologických zahradách.

V roce 2014 byla provedena regulace, která vytvořila expozici Jedovatá Afrika s rozsáhlou sbírkou jedovatých hadů.

V těchto pavilonech najdete zvířata jako: hadi (bojga africká, zmije útočná, kobra kapská, mamba černá, kobra černá, krajta tygrovitá), krokodýli (krokodýl čelnatý, tomistoma úzkohlavá), ještěrky, chameleon obrovský či různé druhy ryb.

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMU INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

Palmový dům na fotografiích Luisa Hardouina

Návštěva Palmového domu je skvělou příležitostí spatřit mnoho exotických a neobvyklých rostlin. Turisté se mohou procházet mezi druhy, z nichž některé sem byly přivezeny ještě za vlády Hochbergů na hradě Książ. V současné době se toto místo

okolí, včetně Palmové zahrady. Díky těmto fotografiím můžeme nyní vidět, jak to místo vypadalo v minulosti a pocítit jedinečnou atmosféru „zimní zahrady“.

Na počátku 20. století pracovalo na zámku Książ u Hochbergů asi tři sta služebníků. Zahradníci, služky a komorníci tvořili velmi důležitou část obyvatel hradu.

podstatně liší od své původní podoby. Těch, kteří by chtěli lépe poznat bývalý Palmový dům, bude zajímat zámecká výstava „Książ v zákulisí“ skládající se z amatérských fotografií tehdejšího šéfkuchaře Luise Hardouina, který kromě fotografií rodiny Hochbergů, služebníků a jeho rodiny vedl fotografickou dokumentaci hradu a jeho

Život pracovníků hradu se odehrával mimo jiné ve čtvrtém a pátém patře, kde se kromě obývacích pokojů služby nacházela také sterilní kachlová kuchyně, nazývaná Hochbergova kuchyně. Šéfkuchařem u Hochbergů byl Louis Hardouin, který byl také vášnivým fotografem. Narodil se v roce 1877 a své dětství strávil na venkově ve Francii. Poté, co sloužil v armádě a ovládl kulinářské umění, začal Hardouin pracovat v aristokratických domech. Svou profesi považoval za příležitost k objevování světa. Jeho životní cesta vedla z Paříže přes Petrohrad až do Londýna. Tam byl v roce 1904 Louis Hardouin objeven princem von Plessem a najat jako kuchař na hradě Fürstenstein. Ve Slezsku se projevil také jeho fotografický talent. Hardouin ve svých fotografiích dokumentoval více než 20 let historie hradu: fotografoval jeho architekturu, bezprostřední okolí, personál hradu i život knížecí rodiny, stejně jako mnoho cest, během nichž knížecí pár doprovázel. V letech 1914–1918 byl Louis Hardouin internován. Po likvidaci knížecího statku v roce 1926 se Hardouin přestěhoval se svou rodinou do Anglie. Zemřel v roce 1954 u Londýna.

Výstava „Książ v zákulisí“ na hradě Książ zahrnuje přes 200 fotografií pořízených v letech 1909–1926, vybraných ze sbírky 1500 fotografií představujících Książ, jeho okolí a zdejší život na začátku 20. století. Fotografie prezentované na výstavě byly zachráněny v rodinné sbírce vnučky Louise Hardouina žijící v Kanadě, Jean Wessel, která předala své neobvyklé dědictví městu Walbrzych. Na fotografiích můžete také vidět, jak tehdy

vypadal přestavěný Palmový dům, a objevit jedinečnou atmosféru toho místa.

Výstava „Książ v zákulisí“ je trvalým prvkem turistické trasy hradu Książ a nachází se ve druhém patře hradu, tedy v místnostech, které byly kdysi soukromými pokoji samotné princezny Daisy. Mezi fotografiemi Palmového domu představenými na výstavě poutá pozornost barevná fotografie, na které je zachycena milovaná manželka fotografa Eugenie Hardouin mezi barevnými chryzantémami v jednom ze skleníků Palmového domu.

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU”/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ” (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMŮ INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

Nejzajímavější Palmové domy v Polsku

Palmové domy jsou zvláštní skleníky, v nichž jsou vystaveny různé druhy rostlin, které se v našem podnebí přirozeně nevyskytují. Zvláště zajímavá je návštěva v době, kdy vás počasí venku neinspiruje k procházkám v přírodě, nebo pokud již toužíte po jarním slunci. Palmový dům je jediné místo i v letní sezóně, protože kde jinde můžeme vidět například kvetoucí pomerančovníky? Kromě Palmového domu ve Wałbrzychu existuje v Polsku i několik podobných míst. Jsou to:

Palmový dům v Gliwicích

Palmový dům je moderní architektonická stavba s užitnou plochou 2000 m². Roste v něm více než 5600 rostlin, přičemž některé exempláře jsou starší 150 let. Tento Palmový dům je rozdělen do pěti tematických pavilonů. V prvních čtyřech jsou kromě exotických rostlin také terária plazů, akvária s želvami a rejnoky či klece s exotickými papoušky a kanárky.

Historie Palmového domu v Gliwicích sahá do roku 1880, kdy byly v nově vznikajícím městském parku zbudovány první výstavní

skleníky. Dynamický rozvoj zařízení však začal až v roce 1924, kdy zde byla uspořádána velká výstava exotických rostlin. Mimo jiné zde byla představena i sbírka

palem. Tři z nich, patřící k druhu datlovník kanárský, rostou v historickém pavilonu dodnes. V roce 1925 byl ve Slezsku otevřen první velký bazén s kapacitou 120 m³ vody, a

Palmový dům v Gliwicích; zdroj – Wikipedia

to pro jednu z největších vodních rostlin na světě *Victoria regia*. Od té doby zde bylo možné obdivovat četné rostliny z povodí řeky Amazonky. Přibýly také terária a klece pro exotická zvířata. Akvária s barevnými rybami, žábami a želvami byla opravdu úchvatná. Stejně tak ptačí voliéry, kterým vládli mezi mnoha jinými ptáky i brazilští papoušci. Rychlý vývoj a růst palem vedl k rozšíření Palmového domu. V lednu 1945 byly budovy téměř úplně zničeny. Rozbitá okna, nefunkující kotelná a převládající mráz způsobily destrukci téměř celé sbírky rostlin. Díky zapojení tehdejších zaměstnanců však bylo zařízení v roce 1947 opět otevřeno návštěvníkům. Zhoršující se technický stav zařízení a související nebezpečí pro návštěvníky vedl v roce 1985 k rozhodnutí Palmový dům uzavřít. V následujících letech bylo rozhodnuto všechny skleníky zcela modernizovat a současně zachovat rostliny. Nejvyšší pavilon Palmového domu dnes měří 22 m – což umožňuje další vývoj palem.

Palmový dům v Lodži

Jedná se o jeden z nejmodernějších palmových domů v Evropě. Je obklopen parkem Żródliska, který je nejstarším městským parkem v Lodži a který vznikl začátkem 19. století. Palmový dům v Lodži byl poprvé zpřístupněn veřejnosti v roce 1956. Sběrka zahrnovala především palmy z oranžerií továrníků a carských úředníků.

Spolu s rychlým průmyslovým rozvojem ve druhé polovině 19. století vznikly v Lodži vedle textilních továren či továrních paláců také zahrady se vzácnými skleníkovými rostlinami. Hospodářská krize ve dvacátých letech vedla k likvidaci zimních zahrad a předání rostlin městským skleníkům. Včetně sbírky, kterou zde v době 1. světové války zanechali carští úředníci přicházející z Lodže.

Postupem času však ve sklenících docházelo rostlinám prostor. V roce 1955 bylo rozhodnuto o úpravě budovy bývalé jídelny v parku Żródliska. Střecha byla zvednuta o několik metrů a květináče s nejvyššími rostlinami byly zapuštěny do země. Po rekonstrukci v roce 1956 byl Palmový dům otevřen pro veřejnost.

Palmový dům v Lodži, zdroj: Wikipedia

Další modernizace, včetně zvedání střechy, proběhla v roce 1970, protože rostoucí rostliny začaly na střechu tláčit. Bylo také zaskleno horní patro.

Poslední renovace proběhla v letech 1999–2003. Stará budova byla obklopena prosklenou ocelovou konstrukcí, na kterou byla poprvé v Polsku namontována tzv.

Palmový dům v Lodži, zdroj: Wikipedia

integrovaná topná stěna. Celý palmový dům byl rozdělen na tři nezávislé části – středomořský pavilon, tropický a pokoj s bohatou sbírkou kaktusů. V pavilonu pro tvrdolisté rostliny, zejména středomořskou vegetaci, můžete mimo jiné pozorovat více než 130 let staré palmy, citrusové plody, vavříny, rozmarýny, bobkovišně, gardénie, myrty či araukárie. V další části s tropickou vegetací jsou představeny bromélie, liány, kokosové palmy, pandány, fíky, filodendrony nebo velká sbírka orchidejí a kapradin. Poslední místnost je sbírka pouštní vegetace – tj. kaktusy a další sukulenty. Ve všech sbírkách Palmového domu je přibližně 4,5 tisíc vzorků rostlin patřících k 1100 druhům a odrůdám.

Palmový dům v Poznani

Palmový dům v Poznani se nachází ve Wilsonově parku. Na ploše 4 600 m² ve 12 pavilonech (některé jsou pro veřejnost nepřístupné – zde se rostliny rozmnožují) je představeno asi 1100 druhů rostlin a v akváriu 170 druhů ryb a asi 50 druhů vodních rostlin. Palmový dům v Poznani je největší v zemi a jeden z největších v Evropě. Tento palmový dům byl založen v roce 1911 v tehdejší zahradě jako cihlová budova s velkými prosklenými plochami a rozlohou 534 m². Kvůli velkému nárůstu exponátů byl v roce 1924 vybudován systém propojených skleníků. V roce 1922 zde vzniklo první výstavní akvárium v zemi a v roce 1929, den před zahájením Generální národní výstavy, byla zprovozněna nová, větší budova. V sedmi pavilonech byly kromě rostlin prezentovány ryby, hmyz či plazi. Výbuch letecké bomby během náletu spojenců za 2. světové války v roce 1941 způsobila rozbití oken a úhyn mnoha exponátů během zimy 1941/1942. Stromy a keře byly zlomeny a 30% nejceněnějších druhů rostlin bylo poškozeno vážně. Během bojů v roce 1945 byl Palmový dům zničen z 90%, ale ve stejném roce byla zahájena rekonstrukce. Díky tomu, že se část sbírky podařilo

zachránit, a také díky rostlinám dovezeným z celé země, byly 20. dubna 1946 otevřeny téměř všechny pavilony. Palmový dům také obdržel řadu darů od jiných institucí a měst.

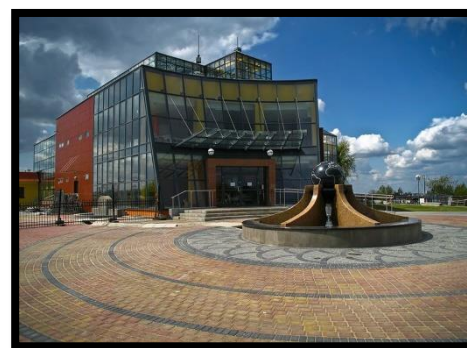

Palmový dům v Poznani, zdroj: Wikipedia

V roce 1961 Mezinárodní veletrh v Poznani předal svůj skleník Palmovému domu, díky čemuž se po propojení s existujícím komplexem plocha areálu zvýšila na 2 528 m². V důsledku opotřebení rezavějící a chátrající konstrukce byl dům pro návštěvníky uzavřen 11. dubna 1978, ale bohatá sbírka byla zachována pro vědecké účely. V roce 1982 bylo rozhodnuto postavit nový Palmový dům, který se návštěvníkům otevřel 1. října 1992.

Palmový dům v Zieloné Góře

Palmový dům v Zieloné Góře se nachází na vrcholu kopce Winne Wzgórze a je obklopen tzv. Vinným parkem zarostlým révou. Je to jedna z nejznámějších turistických atrakcí města. Nachází se zde 150 druhů rostlin z rovníkové a tropické zóny, včetně datlovníku kanárského. Kromě výstavy exotických rostlin a zvířat slouží Palmový dům jako vyhlídka, kavárna či restaurace s tanečním parketem, kde se pořádají kulturní a další akce. V areálu je také chata vinaře z 19. století.

Palmový dům ve městě Zielona Góra, zdroj: Wikipedia

Chata vinaře postavená v roce 1818 patřila zakladateli továrny na šumivá vína. Grzegorz Zarugiewicz, technický ředitel továrny Lubuska Wytwórnia Win, převzal vinařství 13. září 1945. V roce 1961 byl v zadní části chaty

vinaře 1. května otevřen první skleník sloužící jako kavárna. Jeho původní plocha byla asi 220 m². V průběhu let byl Palmový dům mnohokrát rozšiřován. Významná přestavba Palmového domu a modernizace trvala od roku 2006 do června 2008. Jedním z důvodů přestavby byl uvnitř rostoucí datlovník.

Palmový dům Park Oliwski

Palmový dům Park Oliwski je otevřený návštěvníkům zdarma od května do října. Byl založen ve druhé polovině 18. století jako zimní klášterní zahrada s exotickými rostlinami a představoval kompoziční prvek parku. Nachází se nedaleko hlavní stezky, jihovýchodně od opatského paláce.

V 19. století, v 50. letech a v roce 1984 došlo k jeho rozšíření. Současné budovy Palmového domu se skládají z východní jednopatrové cihlové budovy s obdélníkovým půdorysem a západní části, jejíž moderní válcová podoba vznikla v roce 1954. Skleněná kupole dosahuje výšky 15 m. Uvnitř lze pozorovat palmy, banánovníky, araukárie, filodendrony, kaktusy, aloe, agáve, opuncie, fíky, orchideje, cykasy a další. Zdejší datlovník je starý 180 let a je jediným takovým stromem v Polsku. Jako součást post-cisterciáckého komplexu byl Palmový dům zapsán na seznamu památek v roce 1971. V září 2017 byla stávající konstrukce Palmového domu

zbourána a na jejím místě byla naplánována nová, vyšší budova zohledňující současnou výšku datlovníku.

Palmový dům v parku Oliwa; zdroj: Wikipedia

Palmový dům v parku Łazienki Królewskie ve Varšavě

Nowa Pomarańczarnia či Nová oranžerie je budova umístěná ve varšavském parku Łazienki Królewskie, v jižní části zahrady, u třídy zvané Wilanowska nebo Čínská cesta. Vznikla v letech 1860–1861 podle návrhu Adama Adolfa Loeweho a Józefa Orłowského jako druhé zařízení v parku

určené pro tento účel. Na základě toho se původní Stanisławské oranžerie začalo říkat Stará oranžerie.

Hlavní částí budovy je podlouhlá místnost, která je na jižní straně je prosklená a která byla původně určena ke skladování exotických stromů během chladnějších ročních období. V současné době zde byla uspořádána stálá zahrada s pestrými druhy rostlin, včetně těch tropických. Místnosti na severní straně byly určeny k zařízení stylové restaurace Belvedere, přičemž její interiérový design odkazoval na období, ve kterém byla budova postavena.

Palmový dům v parku Łazienki Królewskie ve Varšavě; zdroj: Wikipedia

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014–2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

ÚKOL JE REALIZOVÁN V RÁMCI PROJEKTU S NÁZVEM „Z TROPIKU DO TROPIKU NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU“/
„Z TROPŮ DO TROPŮ V ČESKO-POLSKÉM POMEZÍ“ (ČÍSLO PROJEKTU: CZ.11.2.45 / 0.0 / 0.0 / 15_003 / 0000300),
SPOLUFINANCOVANÉHO EVROPSKÝM FONDEM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ V RÁMCI PROGRAMU INTERREG V-A
ČESKÁ REPUBLIKA – POLSKO

Lemur kata – symbol Madagaskaru

Lemur kata – symbol Madagaskaru, tato roztomilá zvířata vděčí za svou popularitu filmu „Madagaskar“, jehož autoři jsou Eric Darnell a Tom McGrath a který by uveden do kin v roce 2005. V roce 2008 se objevila další filmová produkce o lemurech – velmi populární animovaná série Tučňáci z Madagaskaru. V následujících letech se zábavné příběhy o sympatické skupince lemůrů dočkaly dalších filmových adaptací – v roce 2014 byl poprvé vysílán seriál Sláva králi

Jelimánovi věnovaný jedné z postav – narcistickému lemurovi Jelimánovi, který sám sebe prohlásil vládcem celé filmové zoo. Filmy s králem Jelimánem jsou dnes velmi populární nejen mezi dětmi, ale i mezi

dospělými, a není divu, že právě tato zvířata vzbuzují takový zájem mezi návštěvníky zoologických zahrad. To lze pozorovat také v nedaleké zoo ve Vratislavi, kde je snadné najít místo, kde bydlí lemuři kata, protože se zde vždy shromažďují davy zvědavých lidí.

Věříme, že i lemuři, kteří brzy najdou svůj domov v Palmovém domě ve Wałbrzychu, se budou těšit stejně přízní turistů navštěvujících Palmový dům a Wałbrzych.

Lemurové, kteří budou brzy žít v Palmovém domě.

Latinské slovo „lemures“ znamená: duchové noci, duchové mrtvých, protože většina druhů lemurů je aktivní v noci. Lemuři jsou endemická zvířata, tj. zvířata, která se vyskytují pouze v omezené oblasti – na jihu a jihozápadě Madagaskaru. Žijí v malých rodinných skupinách – od 5 do 20 jedinců – a pohybují se především na stromech. Lemur kata je však výjimkou – je aktivní během dne. Velmi charakteristickou fyzickou vlastností lemurů je černobílý, načechraný, dlouhý ocas, který slouží také jako indikátor pachů.

průměrně 2,5–3,5 kg. V přírodním prostředí se dožívají asi 15–19 let, jsou to býložravci a jejich potravou jsou hlavně listy, semena, plody, kůra, ačkoli jedí také hmyz. V

Lemuři samci do něj vtírají sekreci ze zápěstních žláz – tento pach je velmi důležitý při páření a bojích mezi nimi. Čich je u těchto zvířat nejlépe vyvinutým smyslem – lemuři komunikují pomocí feromonů. Zajímavým faktem je, že dlaně lemurů mají papilární linie. Lemuři kata jsou malá zvířata vážící

lemuřích komunitách hrají dominantní roli samice. Samice lemura kata obvykle rodí 1–2 mláďata, která tráví začátek života pevně přichycena na břiše matky. Doba trvání těhotenství u lemurů jsou 4–4,5 měsíce.

Lemuři představují bohužel ohrožený druh a největší hrozbou je pro ně lidská činnost. Důvodem je zejména odlesňování, které ničí jejich stanoviště. K tomu je bohužel poměrně snadné je ochočit, proto se snadno stávají obětí nelegálního obchodu se zvířaty. Lemuři jsou popsáni jako ohrožený druh v Červené knize ohrožených druhů.

